बाँके जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत अवधीभाषी विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन

धनबहादुर बस्नेत
परीक्षा क्रमाङ्क : २८१५१६/०६७
त्रि.वि. दर्ता क्रमाङ्क : ६–१–५५–२१५–२०००

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, स्नातकोत्तर तह
द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ को
पाठ्यांशको प्रयोजनका
निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

२०७०/२०१३

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
त्रि.वि. कीर्तिपुर

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि.कीर्तिपुर

निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग एम.एड. दोस्रो वर्षका छात्र श्री धनबहादुर बस्नेतले **बाँके जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत अवधीभाषी विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा रही तयार गर्नुभएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पार्नु भएको यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोध निर्देशक

मिति : २०७०–०४–०३

14 July 2013

....

प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

त्रि.वि. कीर्तिपुर

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि.कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा. शि. ५९८ पाठ्यक्रमका निम्ति यस सङ्काय तर्फका छात्र श्री धनबहादुर बस्नेतद्वारा **बाँके जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत अवधीभाषी विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन** शीर्षकमा तयार गरिएको यो शोध पत्र स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उचित ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	**नाम**	**दस्तखत**
१.	प्रा.डा. सुषमा आचार्य (विभागीय प्रमुख)	....
२.	प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी (शोधनिर्देशक)	....
३.	प्रा. महेश्वर न्यौपाने	....

मिति : २०७०–०४–१४

29 July 2013

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु प्रा.डा. पारसमणि भण्डारीज्यूको कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । यस शोधपत्रको तयारीको क्रममा आफ्नो कुशल निर्देशन, सुझाव, सल्लाह र हौसला प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरु भण्डारीप्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । त्यस्तै मेरो शोधप्रस्तावलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी शोधकार्यका लागि अनुमति दिनुहुने विभागीय प्रमुख प्रा.डा. सुष्मा आचार्यप्रति पनि कृतज्ञ छु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा शीर्षक छनोटदेखि शोध सम्बन्धी अध्ययन, व्याख्या विश्लेषण गर्ने अन्तिम समयसम्म आफ्नो प्राज्ञिक सुझाव र सल्लाह प्रदान गरिदिनु हुने आदरणीय गुरु प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी र गणेश बोहराज्यूप्रति कृतज्ञ छु । साथै शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा विशेष सहयोग गर्नुहुने नेपाली भाषा शिक्षा विभागका श्रद्धेय गुरुहरू प्रा.डा. रामचन्द्र लम्साल, डा. माधवप्रसाद पौडेल, प्रा. महेश्वर न्यौपाने, उप–प्रा. केशव भुषाल, राजेन्द्र खनाललगायत गुरुहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।

मेरो अध्ययनलाई यहाँसम्म ल्याइपुऱ्याउन विशेष ऊर्जा, हौसला, प्रेरणा सिर्जना गराई प्रोत्साहन तथा सौहार्द्रता प्रदान गर्ने परमपूजनीय बुवा चन्द्रबहादुर बस्नेत र आमा सुशीला बस्नेतप्रति ऋणी नै छु । त्यस्तै जीवनसाथी भीमा बस्नेत र भाइ नवीन बस्नेत र भोजेन्द्र बस्नेत, यामबहादुर खत्रीप्रति पनि ऋणी महसुस गरेको छु ।

त्यसैगरी यो अध्ययनका क्रममा तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि सहयोग गरिदिने मेरो अध्ययनमा परेका विद्यालय परिवार, प्र.अ. विषय शिक्षकहरू, विद्यार्थी भाइबहिनीहरूलाई यहाँ सम्झिरहने छु । साथै शोधकार्य गर्ने क्रममा मलाई भौतिक रूपमा सहयोग गर्ने प्रिय मित्र पुण्यलाल शाही, एल.पी. शर्मा, चित्र बिष्ट, महेन्द्र खत्रीलाई सधैं सम्झिरहने छु । यसैगरी प्रस्तुत शोधपत्रको टङ्कण छिटोछरितो र शुद्ध रूपमा गरी सहयोग गर्ने कीर्तिपुर स्थित एकेडेमिक कम्प्युटर लिङ्कलाई हृदयदेखि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यो शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कीर्तिपुर समक्ष पेश गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र : २०६६/०६८

शोधार्थी

धनबहादुर बस्नेत

शोधसार

शोधशीर्षक	:	**बाँके जिल्लाका कक्षा ७ मा अध्ययनरत अवधीभाषी विद्यार्थीहरूको स्वरपठन क्षमताको अध्ययन**
शोधार्थी	:	धनबहादुर बस्नेत
शोध निर्देशक	:	प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी
विभाग	:	नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, विश्वविद्यालय क्याम्पस, त्रि.वि., कीर्तिपुर, काठमाडौँ
शैक्षिक सत्र	:	२०६५/०६८
जम्मा अध्याय	:	पाँच
पृष्ठ सङ्ख्या	:	४१+१२

शोधको उद्देश्य

यस अध्ययनका उद्देश्यहरू निम्नलिखित रहेका छन् :

(क) बाँके जिल्लाका कक्षा ७ मा अध्ययनरत अवधी भाषी विद्यार्थीहरूको स्वरपठन क्षमता पहिचान गर्नु,

(ख) विद्यार्थीहरूको सस्वरपठनसम्बन्धी समस्या र तिनका कारण पत्ता लगाउनु,

(ग) विद्यार्थीहरूको सस्वरपठनसम्बन्धी तुलनात्मक अध्ययन गर्नु,

(घ) समस्या समाधानका लागि आवश्यक सुझाव दिनु ।

अध्ययनको सीमा

प्रस्तुत अध्ययनका निम्नलिखित सीमा छन् :

(क) प्रस्तुत अध्ययन बाँके जिल्लामा कक्षा ७ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको स्तर पहिल्याउनुमा केन्द्रित रहेको छ ।

(ख) यो अध्ययन अवधी भाषी विद्यार्थीहरूले सम्भावित त्रुटिपूर्ण शब्दहरूमा केन्द्रित रहेको छ ।

(ग) यो अध्ययन कक्षा ७ को 'मेरो नेपाली किताब' मा समाविष्ट कथा, जीवनी र प्रबन्धमा मात्र सीमित गरिएको छ ।

(घ) सस्वरपठन गराउँदा प्रत्यक्ष अवलोकनबाट प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषणका माध्यमबाट निष्कर्षमा पुगिएको छ ।

निष्कर्ष

(क) सस्वर पठन सम्बन्धी अध्ययनका आधारहरू भनेका गति, यति, हाउभाउ, अभिनय, विधाअनुसार पठन, सुर, लय र आघात रहेका छन् ।

(ख) प्रस्तुत अध्ययनमा अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम र निम्न गरी चार स्तरमा विभाजन गरी पठन क्षमताको मूल्याङ्कन गरिएको छ ।

(ग) प्रस्तुत अध्ययनका सबै आधारमा सबैभन्दा बढी प्रतिशत मध्यम स्तरमा त्यसपछि क्रमशः सामान्य र सबैभन्दा कम प्रतिशत उत्तम स्तरमा परेका छन् ।

(घ) प्रस्तुत शोधमा सस्वर पठनको लागि सुझाव भनेको प्रारम्भिक तहदेखि नै अवधी भाषी विद्यार्थीहरूलाई शब्दोच्चारण लगायत सस्वर पठनका विभिन्न आधारमा केन्द्रित रही नेपाली शिक्षा शिक्षण विधिको जानकार दक्ष शिक्षकले अध्ययन अध्यापन गराउनु पर्ने देखिन्छ ।

विषय सूची

सिफारिस पत्र	i
स्वीकृति पत्र	ii
कृतज्ञताज्ञापन	iii
शोधसार	iv
विषय सूची	vi
तालिका सूची	x

अध्याय एक
परिचय

१.१	शोधशीर्षक	१
१.२	शोधप्रयोजन	१
१.३	समस्याकथन	१
१.४	शोधकार्यको उद्देश्य	४
१.५	पूर्वकार्यको समीक्षा	५
१.६	अध्ययनको औचित्य	७
१.७	अध्ययनको सीमा	८
१.८	अध्ययन विधि	८
१.९	शोधपत्रको रूपरेखा	१०

अध्याय दुई
अवधी भाषाको परिचय

२.१	विषयप्रवेश	११
२.२	अवधी भाषाको परिचय	१२

२.३ अवधी भाषाको क्षेत्र १२

२.४ अवधी भाषाका प्रवृत्तिगत विशेषताहरू १३

२.४.१ ध्वनिसम्बन्धी विशेषता १४

२.४.२ पद सम्बन्धी विशेषता १५

अध्याय तीन

सस्वरपठन क्षमताको सैद्धान्तिक अवधारणा

३.१ परिचय १७

३.२ सस्वर पठन अध्ययनका प्रमुख आधारहरू २०

३.२.१ गति र यति २०

३.२.२ हाउभाउ तथा अभिनय २०

३.२.३ चिह्नहरूको उचित प्रयोग २०

३.२.४ आघात लय र स्वरप्रसारण २१

३.३ स्वर पठन अध्ययनमा प्रभाव पार्ने प्रमुख तत्त्वहरू २१

३.३.१ वातावरण २१

३.३.२ शारीरिक तथा मानसिक अवस्था २२

३.३.३ भाषिक भेद २२

३.३.४ अभिरुचि २३

अध्याय चार

सस्वर पठन क्षमतासम्बन्धी व्याख्या र विश्लेषण

४.१ गति–यतिका दृष्टिले सस्वर पठनको विश्लेषण २४

४.२ सस्वर पठनमा चिह्न प्रयोग सम्बन्धी विश्लेषण २५

४.३ हाउभाउ र अभिनय सम्बन्धी विश्लेषण २७

४.४ विधाअनुसार भावाभिव्यक्ति २८
४.५ सुर, लय र अघात सम्बन्धी अध्ययन ३०
४.६ सारांश ३१

अध्याय पाँच

निष्कर्ष र सुझावहरू

५.१ निष्कर्ष (सस्वरपठन सम्बन्धी) ३२
५.२ सस्वरपठन सम्बन्धी सुझावहरू ३४

सन्दर्भग्रन्थ सूची ३७
परिशिष्ट ४०

तालिका सूची

तालिका ४.१ : विद्यार्थीहरूलाई सस्वर वाचन गराउँदा देखिएका प्रतिक्रिया २४
तालिका ४.२ : चिह्न प्रयोग सम्बन्धी विश्लेषण २६
तालिका ४.३ : हाउभाउ र अभिनय सम्बन्धी विश्लेषण २७
तालिका ४.४ : भावाभिव्यक्तिअनुसार सस्वर पठन गराउँदा प्राप्त प्रतिक्रिया २९
तालिका ४.५ : सुर, लय र आघातसम्बन्धी अध्ययन ३०